

Inleiding

In 2020 werd, net voor de eerste lockdown naar aanleiding van de COVID-19 pandemie, voor de vierde keer een representatieve steekproef van inwoners van het Vlaamse Gewest (leeftijd 15 tot 85 jaar) bevroegd naar hun vrijetijdsparticipatie via de Participatiesurvey (PaS). Deze vierde meting volgde op eerdere bevestigingen in 2004, 2009 en 2014 en laat toe trends voor verschillende vormen van participatie te onderzoeken in een tijdsspanne van 17 jaar. In die periode bewoog heel wat in het cultuur- en medialandschap: de expansie van digitale mogelijkheden leidde tot nieuwe mogelijkheden maar ook nieuwe uitdagingen op het vlak van cultuurparticipatie, gemeenten kregen meer autonomie over de aanwending van middelen voor cultuur, nieuwe decreten deden hun intrede en oudere werden hervormd om aan nieuwe realiteiten tegemoet te komen, ... om slechts enkele ontwikkelingen te noemen. Daarnaast stond ook de samenleving niet stil, met als belangrijke ontwikkelingen een verdere toename van het aandeel hoger opgeleiden en de vergrijzing van een steeds diverser wordende bevolking. In elf Facts & Figures gingen we aan de hand van vier waves van de Participatiesurvey na in welke mate participatie gewijzigd is, tegen de achtergrond van deze veranderingen in samenleving en cultuuraanbod.

In deze elf Facts & Figures bespreken we de trends in volgende participatiedomeinen:

1. Bibliotheekbezoek
2. Bioscoopbezoek
3. Concerten
4. Erfgoed
5. Festivals
6. Musea
7. Podiumkunsten
8. Kunstzinnige hobby's
9. Literatuur / leesgedrag
10. Verenigingsleven
11. Gebruik van mediatoestellen

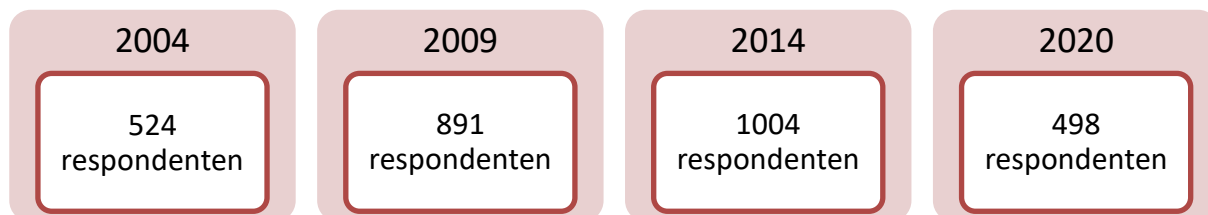
In elk van deze Facts & Figures worden drie vragen beantwoord:

1. **Welke veranderingen hebben zich voorgedaan in de participatiegraad de voorbije 17 jaar?** Daarbij wordt zowel gekeken naar de algemene participatiegraad (bv. musea), als naar participatiegraden voor subdomeinen van het aanbod (bv. kunstmusea) of zelfs voor meer specifieke instellingen (bv. musea voor hedendaagse kunst). Waar mogelijk werd ook een onderscheid gemaakt tussen occasionele en frequente participatie.
2. **Welke trends in participatie blijven overeind nadat rekening wordt gehouden met veranderingen in de bevolkingssamenstelling (naar leeftijd en opleidingsniveau)?** Daarbij wordt aan de hand van multivariate analyses gekeken of we verschuivingen in participatie over de vier meetmomenten kunnen optekenen als we bijkomend rekening houden met verschuivingen op vlak van leeftijd (een gemiddeld oudere populatie in de meer recente metingen), opleiding (een gemiddeld hoger opgeleide bevolking in de meer recente metingen) en geslacht.
3. **Hoe is de opleidingskloof inzake participatie geëvolueerd de voorbije 17 jaar?** Op basis van multivariate analyses wordt gekeken of de kloof tussen laag-, midden- en hogeschoolden over de vier meetmoment verkleind dan wel vergroot of stabiel gebleven is.

Om een correcte vergelijking te kunnen maken, selecteren we voor de analyses enkel de respondenten die bevraagd werden in februari en maart, aangezien we enkel in deze twee maanden data verzamelden in 2020. Aangezien participatiegraden mee beïnvloed kunnen worden door de periode van bevraging, hebben we ook voor de eerdere edities van de participatiesurvey enkel de respondenten geselecteerd die bevraagd werden in de maanden februari en maart. Tevens werden enkel respondenten tussen 15 en 85 jaar geselecteerd (omdat in 2014 geen 14-jarigen bevraagd werden die wonen in het Vlaamse Gewest (omdat de dataverzameling in 2020 niet toeliet te bevragen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Naar aantal respondenten toe, betekent dit dat we aan de slag gingen met 524 respondenten bevraagd in 2004, 891 respondenten in 2009, 1004 respondenten in 2014 en 498 respondenten in 2020. Op deze manier sluiten we seizoensgebonden verschillen in participatie uit. De percentages in de Facts & Figures en deze samenvatting verschillen daarom mogelijk van de cijfergegevens van vorige publicaties over de drie eerste edities van de Participatiesurvey. De beperking van de steekproefomvang heeft als implicatie dat enerzijds minder geavanceerde statistische analyses mogelijk zijn en anderzijds dat de foutenmarge die rond elk percentage in rekening moet worden gebracht, groter is¹.

¹ In de elf domeinspecifieke Facts & Figures worden de foutenmarges opgenomen. Meer info over deze foutenmarges is tevens te vinden in de leeswijzer.

Figuur 1. Aantal respondenten geselecteerd voor analyse per meetmoment

In deze samenvatting geven we een overzicht van de belangrijkste antwoorden op de drie onderzoeksvragen.

Participatie over de tijd

In de analyses naar de trends in participatiegraden nemen we 2020 als referentiejaar, waarbij we telkens nagaan of de participatie in 2020 significant hoger dan wel lager ligt dan in de voorgaande jaren. Dat onderzoeken we in eerste instantie aan de hand van eenvoudige kruistabellen en vervolgens aan de hand van multivariate analyses waarin we controleren voor wijzigingen in de bevolkingssamenstelling.

Participatie aan kunsten en erfgoed

De **actieve deelname aan cultuur (amateurkunstbeoefening)** blijft in 2020 (voor de COVID-19-pandemie) op hetzelfde niveau als bij de voorgaande edities. Net iets meer dan een kwart beoefent anno 2020 een creatieve hobby en oefent deze minstens maandelijks uit. Binnen de onderliggende disciplines stellen we enkele kleine verschillen vast met bepaalde meetmomenten, maar blijkt 2020 in lijn te liggen van de andere meetmomenten.

Tabel 1. Actieve cultuurparticipatie (minstens maandelijks beoefend het voorbije jaar, in %)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Actieve cultuurparticipatie	25,5%	29,7%	27,5%	27,1%
• Beeldende kunsten	11,2%	16,8% >	14,0%	12,4%
• Dans en/of toneel	6,2%	8,4%	5,9% <	9,0%
• Muziek	12,6%	10,7%	13,7%	13,1%
• Schrijven	4,3%	3,8%	3,8%	2,8%

Significantie van verschillen van vorige edities ten opzichte van PaS2020: < of > met $p \leq 0,05$.

Voor de **receptieve cultuurparticipatie** stellen we meer verschuivingen vast. Deze verschuivingen zijn bovendien één voor één trends van stijgende participatie. Daar waar we voorbijgaande edities vooral een status quo in participatiecijfers zagen, stellen we nu een aantal opvallende stijgingen vast. De sterkste stijging wordt waargenomen bij concerten. Sinds de eerste meting is de participatiegraad voor concertbezoeken verdubbeld. Bij concerten met hedendaagse muziek steeg de participatiegraad van 12,% naar 26,9%. Ook voor concerten klassieke muziek noteren we een toename (van 7,5% in 2004 naar 10,4% in 2020), maar die stijging valt binnen de foutenmarges, waardoor we geen significante uitspraken over de bevolking kunnen maken. Ook het bezoek aan musea en het bijwonen van podiumkunstvoorstellingen ligt merkbaar hoger in 2020 dan bij voorgaande meetmomenten. Voor musea noteren we vooral een hogere participatiegraad bij kunstmusea, voor podiumkunsten zien we een stijging bij zowel de deelname aan het gecanoniseerde podiumkunstenaanbod (o.a. theater, klassieke dans, ballet, opera) als aan het podiumkunstenaanbod dat we onder 'shows en spektakel' kunnen onderbrengen. Voor erfgoedparticipatie tekenen we hogere participatiecijfers op in 2020 dan in 2004 en 2014. Minder afgeleid zijn de trends in bioscoopbezoek. Enkel ten opzichte van 2009 wordt hier een significant hogere participatie opgetekend en deze is toe te schrijven aan het bezoek aan de grotere bioscoopcomplexen, het bekijken van films in het meer kleinschalige filmaanbod blijft op gelijke hoogte. Ook op gelijke hoogte, en dit over de vier meetmomenten is het bibliotheekbezoek. In dezelfde periode is het aandeel boeklezers wel toegenomen en dit zowel wat betreft fictie als non-fictie.

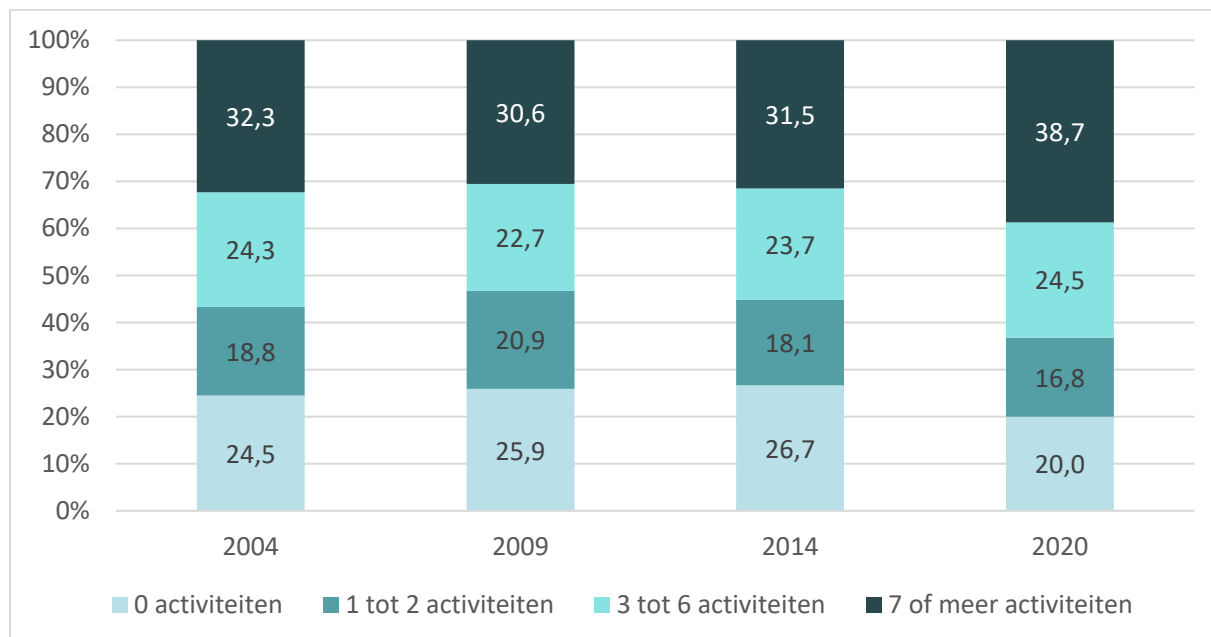
Tabel 2. Receptieve cultuurparticipatie (in %, minstens 1 keer bijgewoond/bezocht gedurende de voorgaande zes maanden – voor festivals voorbije 12 maanden) (2004 - 2009 – 2014 - 2020)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Concerten				
• Klassieke muziek	7,5%	7,8%	9,4%	10,4%
• Hedendaagse muziek	12,2% <	15,9% <	20,3% <	26,9%
Festivals			24,3%	28,3%
• Klassieke muziek			1,6% <	4,0%
• Hedendaagse muziek			23,4%	27,8%
Musea	22,8% <	25,4% <	29,8%	30,5%
• Kunstmuseum	17,8% <	16,8% <	19,8% <	24,1%
• Wetenschappelijk of geschiedkundig museum	14,8%	18,6%	19,8%	18,3%
Podiumkunsten (algemeen)	42,7% <	44,9% <	42,3% <	52,4%
• Theater & dans	29,5% <	29,8% <	30,2% <	35,6%
• Show & spektakel	27,1% <	30,5%	26,4% <	35,4%
Bibliotheeken	29,7%	27,9%	30,4%	28,2%
Bioscopen	43,0%	41,1% <	46,2%	48,2%
• Groot bioscoopcomplex	38,8%	38,3% <	42,7%	44,3%
• Kleinschalig aanbod	9,9%	9,6%	9,1%	10,4%
Erfgoed	35,5% <	45,0%	41,0% <	47,8%
Literatuur		57,2%	53,6% <	59,2%
• Fictie		47,3%	45,8% <	51,8%
• Non-fictie		45,3% <	34,6% <	50,8%

Significantie van verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: < of > met $p \leq 0,05$.

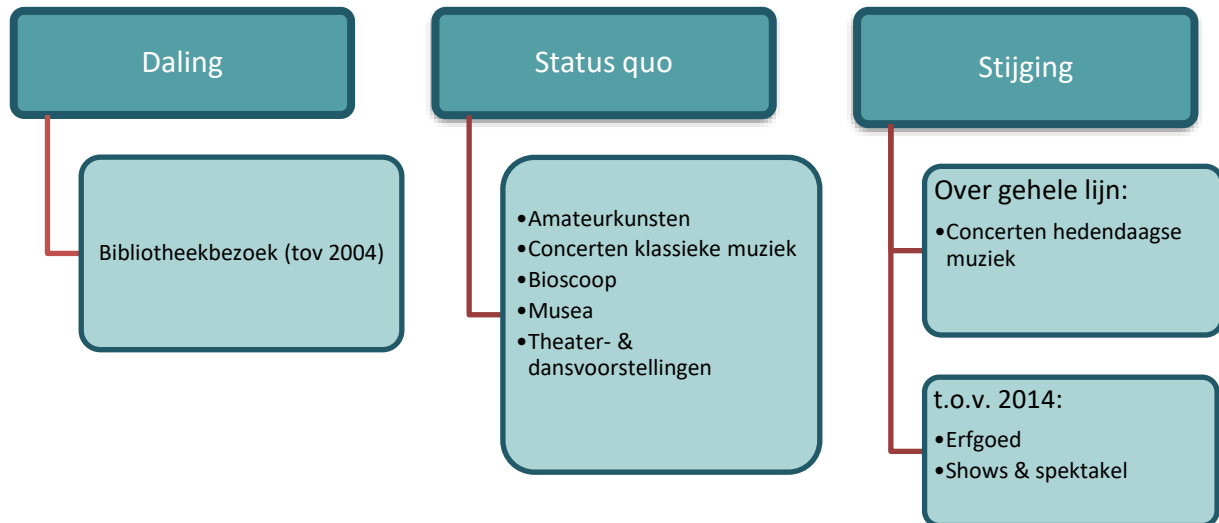
De hogere participatiegraad voor uithuizige cultuurparticipatie, vertaalt zich tevens in een duidelijke stijging in de algemene uithuizige cultuurparticipatiegraad. Op basis van de frequentie van uithuizige participatie aan musea, concerten, podiumkunsten, bioscoop en erfgoed werd een indicator aangemaakt die polst naar uithuizig cultuurbezoek (bibliotheekbezoek werd niet meegenomen omdat de participatiefrequentie hier niet werd gemeten in alle surveys). In de metingen van 2004, 2009 en 2020 nam ongeveer drie kwart deel aan minstens één culturele activiteit in de voorgaande zes maanden. In 2020 is dat gestegen tot 80%. Bovendien is ook de frequentie van participatie toegenomen. In 2020 heeft 38,7% zeven of meer culturele activiteiten deelgenomen; in de voorgaande metingen varieerde dit cijfer van 30,6% tot 32,3%.

Figuur 2. Uithuizige cultuurparticipatie: algemene participatiegraad

Ook wanneer we rekening houden met mogelijke veranderingen in de (steekproef)populatie op vlak van leeftijd, geslacht en opleiding, blijkt dat de participatiegraad voor het merendeel van de participatievormen stand houdt of zelfs toenam in de onderzochte periode. Rekening houdend met de bevolkingssamenstelling wordt er slechts voor één participatievorm een statistisch significante daling vastgesteld in 2020 en bovendien enkel ten opzichte van 2004. Bibliotheekbezoek is in 2020 iets minder populair in vergelijking met 2004; de status quo inzake bibliotheekbezoek (tabel 2) is wellicht vooral toe te schrijven aan de toename van het aandeel hoogopgeleiden in de bevolking. Voor de meeste cultuurvormen stellen we een status quo vast. Dat betekent dat de stijgende participatiegraden die we hoger rapporteerden vooral werden gerealiseerd door veranderingen in de populatie, met name de vergrijzing van onze samenleving en nog belangrijker het stijgende opleidingsniveau van de Vlaamse bevolking. Omdat hoogopgeleiden een groter aandeel in onze samenleving vormen en hoogopgeleiden ook meer participeren aan uithuizige cultuur stellen we hogere participatiegraden vast. Toch blijken ook een aantal participatievormen in de lift, zelfs wanneer we rekening houden met de socio-demografische ontwikkelingen in onze samenleving. Dit betekent dat we een stijging inzake participatie kunnen vaststellen ongeacht de leeftijd, het geslacht of het diploma dat men heeft. Deze stijging is het sterkst voor het bijwonen van concerten met hedendaagse muziek. Tenslotte blijkt ook de stijgende deelname aan erfgoed enerzijds en shows en spektakel anderzijds in de multivariate analyses. Het gaat hier wel enkel om een stijging ten opzichte van 2014. Toekomstige metingen zullen moeten uitwijzen of we hier effectief van een duurzame trend kunnen spreken dan wel van eenmalige fluctuaties.

Figuur 3. Trends inzake kunsten- en erfgoedparticipatie rekening houdend met evoluties op vlak van bevolkingssamenstelling (multivariate analyses)

Een constante in al deze analyses vormen de sterke opleidingsverschillen. De participatie aan elk van deze cultuurvormen ligt aanzienlijk hoger bij de hoogopgeleiden. Verder in deze samenvatting, gaan we dieper in op deze opleidingsverschillen.

Deelname aan het verenigingsleven

De vaak aangehaalde stelling dat de deelname aan het verenigingsleven achteruitgaat blijkt voorlopig niet uit de participatiegraden. Wat de globale participatie betreft kunnen we geen eenduidige op- of neerwaartse beweging vaststellen. De algemene participatiegraad blijkt over de jaren heen eerder licht te fluctueren rond 55%. Wel tekenen we een aantal verschuivingen op in de participatie aan de onderliggende verenigingssoorten.

De deelname aan sportverenigingen blijft stabiel over de jaren, net als de deelname aan gemeenschapsvormende verenigingen (verenigingen die zich richten op groepen die gemeenschappelijke kenmerken vertonen, bv. vrouwenverenigingen, wijk- en buurtcomités, doelgroepverenigingen, jeugdverenigingen, ...) en cultuurverenigingen. Deelname aan hobbyverenigingen neemt toe, terwijl de deelname aan maatschappelijke bewegingen (verenigingen die zich richten op maatschappelijke kwesties zoals mensenrechten, armoede, duurzaamheid, ...) de negatieve trend die werd ingezet in 2009 lijkt om te buigen.

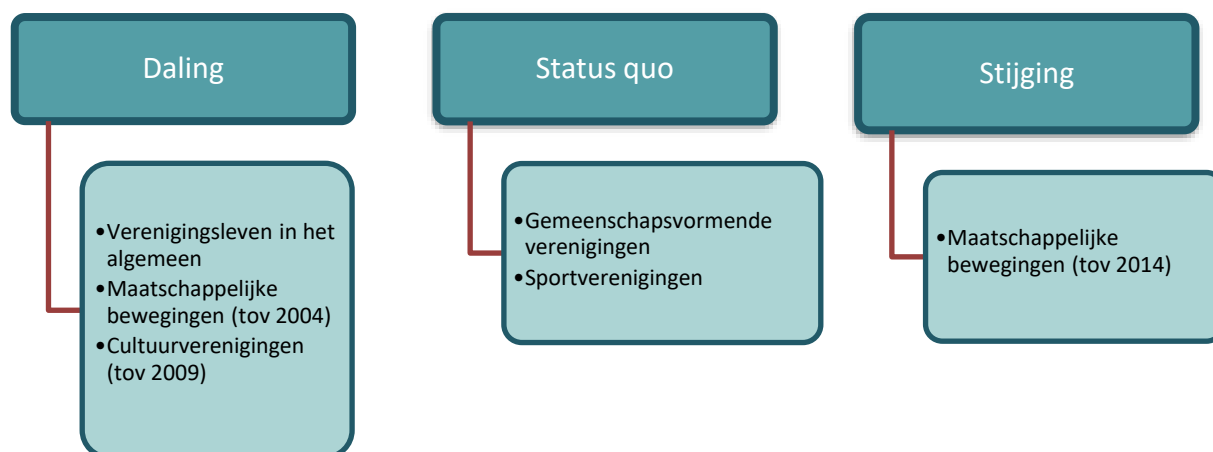
Tabel 3. Actieve deelname verenigingsleven tijdens het voorgaande jaar naar verenigingssoort (in %) (2004 - 2009 – 2014 - 2020)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Actieve deelname aan min. 1 vereniging	58,7%	56,0%	59,0% >	53,4%
• Sportvereniging of -club	25,8%	25,8%	30,5%	26,1%
• Hobbyclub- of groep	6,6% <	6,9% <	10,9%	11,8%
• Maatschappelijke bewegingen	15,3% >	8,0%	7,4% <	11,0%
• Gemeenschapsvormende verenigingen	27,1%	20,6%	20,4%	24,1%
• Cultuurverenigingen	9,7%	10,9%	9,8%	9,4%

Significantie van verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: < of > met $p \leq 0,05$.

Houden we voor het verenigingsleven rekening met socio-demografische veranderingen, stellen we wel meer dalende tendensen vast. Over het algemeen ligt de participatiegraad in 2020 lager dan bij de drie vorige meetmomenten, als we controleren voor veranderingen in de bevolkingssamenstelling. Dit betekent dat de algemene participatiegraad op peil blijft dankzij de stijgende scholarisatiegraad (in de algemene participatiegraad worden geen leeftijdsverschillen vastgesteld). In de onderliggende verenigingssoorten wordt wanneer we rekening houden met veranderingen in de bevolkingssamenstelling een status quo inzake gemeenschapsvormende verenigingen en sportverenigingen vastgesteld. Inzake cultuurverenigingen wordt in deze analyses enkel een lagere participatiegraad ten opzichte van 2009 vastgesteld. Voor maatschappelijke bewegingen stellen we vast dat de kans op participatie in 2020 lager ligt dan in 2004 maar hoger dan in 2014. Mogelijk gaat het hier dan ook om tijdelijke fluctuaties.

Figuur 4. Trends inzake deelname aan het verenigingsleven rekening houdend met evoluties op vlak van bevolkingssamenstelling (multivariate analyses)

Ook inzake het verenigingsleven worden opleidingsverschillen vastgesteld, al variëren deze naargelang de verenigingssoort. Hetzelfde geldt voor de samenhang met leeftijd en geslacht.

Gebruik van mediatoestellen

De vragen naar cultuur en sociaal-culturele participatie die we hierboven bespraken werden ook in de drie voorgaande edities van de Participatiesurvey opgenomen en dit in (quasi) exact dezelfde bewoordingen. Voor mediaparticipatie geldt dit in mindere mate. Ten eerste omdat de eerste Participatiesurvey zich vooral focuste op de deelname aan het cultuuraanbod. Pas sinds 2014 kwam media uitgebreider aan bod in de bevraging. Ten tweede heeft het media-aanbod en de consumptie hiervan de voorbije twee decennia een spectaculaire evolutie doorgemaakt. In de meest recente bevraging van 2020 werd daarom beslist om het medialuik in de Participatiesurvey volledig te herdenken en minder onderhevig te maken aan technologische en digitale vernieuwingen en meer af te stemmen op de gebruiksdoeleinden (kijken, luisteren, lezen, ...). Dit maakt dat mediaconsumptie niet vergeleken kan worden over de tijd via de Participatiesurvey. Wel liet de data toe om een aantal recente evoluties, namelijk tussen 2014 en 2020 in het gebruik van mediatoestellen te bekijken.

Een digitale versnelling laat zich hier duidelijk voelen in de laatste 6 jaar: smartphones zijn inmiddels helemaal ingeburgerd, en ook het gebruik van computers, tablets, en e-readers zet zich verder voort. Daarnaast zien we ook enkele mediatoestellen die wegebden uit het mediarepertoire van Vlamingen. Draagbare mediatoestellen zoals iPods en mp3's worden door slechts een minderheid gebruikt en blijken hun hoogtepunt voorbij. Ten slotte valt ook een dalend maandelijks gebruik van papieren kranten op².

Tabel 4. Gebruik van mediatoestellen tijdens de voorgaande maand (in %) (2014 - 2020)

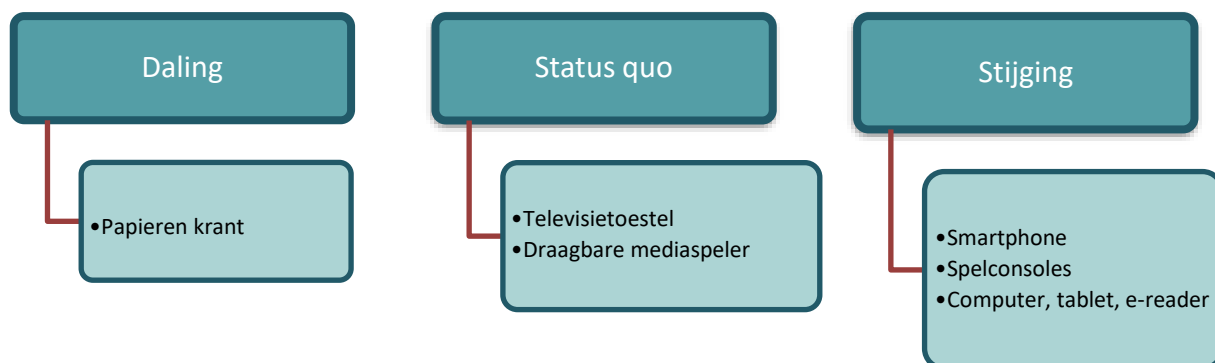
	Editie survey	
	2014	2020
Televisietoestel	97,6	98,6
Smartphone	43,2	86,3
Spelconsole	14,6	19,3
Draagbare mediaspeler	18,1	16,1
Papieren krant	66,2	53,2
Computer, tablet, e-reader	78,4	88,0

Significantie van verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: < of > met $p \leq 0,05$.

Deze ontwikkelingen in het medialandschap zijn zo sterk, dat ze tevens stand houden na controle voor leeftijd, geslacht en opleiding. De trend naar meer digitaal mediagebruik doet zich dan ook voor binnen alle lagen van de bevolking en binnen alle leeftijdsgroepen. Wel blijven duidelijke leeftijds- en opleidingsverschillen bestaan.

² Digitale nieuwsconsumptie komt in de Participatiesurvey aan bod, maar werd in 2020 op een andere en uitgebreidere manier gemeten dan in 2014 waardoor vergelijking niet mogelijk is.

Figuur 5. Trends inzake gebruik van mediatoestellen rekening houdend met evoluties op vlak van bevolkingssamenstelling (multivariate analyses; vergelijking 2014-2020)

Sociale ongelijkheden inzake participatie?

Een van de meest hardnekkige ongelijkheden, ook in cultuur- en mediaparticipatie, is deze tussen hoog- en laaggeschoolden. Bourdieu illustreerde deze sociale kloof al duidelijk in de jaren zeventig in de vorige eeuw. Heel wat studies die volgden bevestigden de diepgapende kloof. Ook de voorgaande Participatiesurveys toonden aan dat hoogopgeleiden meer participeren aan het brede culturaanbod (en verschillende cultuurvormen combineren) dan laagopgeleiden die veel moeilijker de weg naar het culturaanbod lijken te vinden. Ook wat mediaconsumptie betreft, hinken laagopgeleiden achterop wat betreft de adoptie van nieuwe toepassingen, alsook qua mediawijsheid.

De analyses beperken we tot de afgestudeerden, waarbij we het onderscheid maken tussen drie groepen: (1) personen die het secundair onderwijs niet voltooid hebben (laaggeschoolden); (2) personen die een diploma secundair onderwijs behaald hebben (middengeschoolden) en (3) personen die een opleiding in het hoger onderwijs voltooid hebben (hooggeschoolden). Aan de hand van multivariate analyses per meetmoment, waarin we controleerden voor leeftijd en geslacht, gaan we na of de kloof tussen deze drie groepen inzake participatie over de tijd wijzigde. De middengeschoolde respondenten vormen daarbij de referentiegroep. Deze analyses werden niet uitgevoerd voor het gebruik van mediatoestellen en festivals omdat we hier slechts over twee meetmomenten beschikten.

De kloof tussen laag- en middengeschoolden daalt voor het merendeel van de uithuizige cultuurparticipatievormen: concerten klassieke muziek, musea, theater- en dansvoorstellingen, bioscopen en erfgoed. Ook wat betreft het lezen van fictieliteratuur verkleint de kloof tussen laag- en middengeschoolden. Voor de overige vormen van participatie aan kunsten en erfgoed (concerten hedendaagse muziek, shows en spektakel en bibliotheken) blijft de kloof stabiel over de jaren. De kloof tussen midden- en hooggeschoolden neemt daarentegen toe bij heel wat cultuurvormen. Bij concerten, kunstmusea en erfgoed neemt de opleidingskloof toe. Bij de andere cultuurvormen blijft deze doorgaans stabiel (dat is het geval voor wetenschappelijke en geschiedkundige musea, podiumkunsten, bibliotheken en het lezen van fictie). Waar de

opleidingskloof bij de eerste Participatiesurveys vooral het onderscheid tussen de laagst geschoolden en de anderen blootlegde, is de opleidingskloof in recente jaren meer verschoven naar een verschil tussen de hoogst opgeleiden en de anderen. Enige uitzonderingen hierop zijn amateurkunstbeoefening en bioscoopbezoek, waar we zowel de kloof tussen laag- en middenopgeleiden als die tussen midden- en hoogopgeleiden zien afnemen in te tijd.

Tabel 5. Onderwijskloof inzake cultuurparticipatie (enkel participatievormen met minstens drie meetpunten)

	Kloof tussen midden- & laagopgeleiden	Kloof tussen hoog- & middenopgeleiden
Amateurkunsten	Enkel in 2014	↘
Concerten		
• Klassieke muziek	↘	↗
• Hedendaagse muziek	=	↗
Musea		
• Kunstmuseum	↘	↗
• Wetenschappelijk of geschiedkundig museum	↘	=
Podiumkunsten		
• Theater & dans	↘	=
• Show & spektakel	=	=
Bibliotheken	=	=
Bioscopen	↘	↘
Erfgoed	↘	↗
Literatuur		
• Fictie	↘	=
Verenigingsleven		
• Sportverenigingen	Nergens	Enkel in 2009
• Sociaal-culturele verenigingen	↗ (sinds 2014)	↗ (sinds 2009)

Voor het verenigingsleven moeten we een onderscheid maken tussen de sociaal-culturele verenigingen en de sportverenigingen. Voor het sociaal-culturele verenigingsleven neemt zowel de kloof tussen laag- en middengeschoolden als tussen midden- en hoggeschoolden toe over de tijd. De

laaggeschoolden haken meer en meer af in het sociaal-culturele verenigingsleven. Sportverenigingen weten daarentegen wel zowel laag-, midden- als hoogopgeleiden te bereiken, en dit reeds gedurende lange tijd (met uitzondering van een hogere deelname van hoogopgeleiden in 2009).

Voor media kan enkel de vergelijking tussen 2020 en 2014 worden gemaakt. Dit maakt dat we zeer voorzichtig moeten zijn om conclusies te trekken uit de trends. Hoewel we voor digitale mediatoestellen een stijging in gebruik optekenen, blijft er een duidelijke opleidingskloof bestaan in het gebruik van computer, tablet en e-reader. Daarentegen daalt de kloof voor smartphones en wordt die grotendeels gedicht. Met betrekking tot de reeds langer ingeburgerde mediatoestellen, stellen we op de twee meetmomenten voor de meeste toestellen weinig tot geen opleidingsverschillen vast. De krant vormt hierop een uitzondering: hoogopgeleiden lezen nog steeds meer de krant dan laag- en middenopgeleiden, de kloof tussen midden- en laagopgeleiden verdwijnt wel.

Tabel 6. Onderwijskloof inzake gebruik mediatoestellen (vergelijking 2020 ten opzichte van 2014)

	Kloof tussen midden- & laagopgeleiden	Kloof tussen hoog- & middenopgeleiden
Televisietoestel	Niet aanwezig	Niet aanwezig
Smartphone	↘	↘
Spelconsole	Niet aanwezig	Kleine wijziging, maar in 2020 niet meer significant ³
Draagbare mediaspeler	Niet aanwezig	Kleine wijziging, maar in 2020 niet meer significant
Papieren krant	↘	=
Computer, tablet, e-reader	=	=

Een samenvatting van een samenvatting ...

Voor de meeste uithuizige cultuurvormen stellen we stabiele of stijgende participatiecijfers vast ten opzichte van voorgaande metingen. Verschillende van deze trends zijn mee toe te schrijven aan veranderingen in de bevolkingssamenstelling. Vooral de toename van het aandeel hoger opgeleiden levert een positieve bijdrage tot de stabiele of stijgende participatiecijfers.

Een tweede belangrijke observatie is dat de sociale kloof in de receptieve participatie aan kunsten en erfgoed onverminderd blijft bestaan. Enkel bij bioscoopbezoek merken we een rekrutering in brede lagen van de bevolking, zij het met een overwicht van de jongere leeftijdsgroepen. Bijzonder

³ In 2014 omvat de steekproef meer respondenten. Dit zorgt ervoor dat verschillen sneller significant worden bevonden, maar in beide steekproeven tekenden we eerder kleine verschillen op tussen hoog- en middenopgeleiden inzake spelconsoles en draagbare mediaspelers.

opmerkelijk is dat de kloof tussen degenen met een diploma hoger onderwijs en de middenopgeleiden voor vele activiteiten verder toeneemt, wat vooral merkbaar is bij concerten, kunstmusea en erfgoed.

Voor het gebruik van mediatoestellen, blijkt ondanks het stijgende gebruik van digitale tools bij alle leeftijds- en opleidingsgroepen de kloof tussen jongeren en ouderen enerzijds en tussen hoog- en laagopgeleiden anderzijds inzake digitale media bestaan. Jongere leeftijdsgroepen maken voorlopig nog meer gebruik van digitale mediatoestellen en keren traditionele media (bv. papieren krant) meer de rug toe dan de oudere leeftijdsgroepen, hoewel de kloof tussen leeftijdsgroepen, in tegenstelling tot die naar opleidingsniveau, kleiner wordt.

De participatie aan maatschappelijke bewegingen en gemeenschapsvormende verenigingen kent globaal een daling in 2009 en 2014 t.o.v. 2004 om vervolgens terug licht te stijgen in 2020. Cultuurverenigingen en sportverenigingen kennen een licht neerwaartse trend. Onder de waterlijn merken we dat het status quo vooral toe te schrijven is aan de hogere scholarisatiegraad en de vergrijzing van de bevolking. In tegenstelling tot de sportverenigingen slaagt het sociaal-culturele verenigingsaanbod er ook niet in de verschillende lagen van de bevolking beter te bereiken en stellen we zelfs vast dat de laagstopgeleiden meer en meer afhaken.